

Az ostromtól az újjáépítés ötletéig ^[1]

Dokumentumok a Nemzeti Színház történetéből

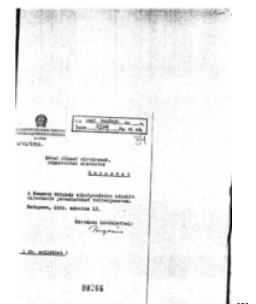
„Fentiek alapján nem tartjuk célszerűnek az épület megerősítését. Javasoljuk az új Nemzeti Színház megépítését a XIV. ker. Dózsa György úton. (Díszszemle tér) Ez lenne az első új színházépület, amelyet a felszabadulás óta építettünk. (Ugyancsak a Díszszemle tér ligeti részén a későbbiek folyamán, csatlakozva a színházépülethez, megoldható lenne a régi terv: a hangverseny és kongresszusi terem felépítése is.)”

Bevezetés

A Nemzeti Színház építésének első komolyabb terve Széchenyi István nevéhez fűződik, aki a Duna partján egy nagyszabású épületet álmódott meg. Az intézmény részvénytársasági formában akarta létrehozni. A valóságban az építést Pest vármegye vette a kezébe. 1835-ben történt meg az alapkövetés és 1837-re a mai Rákóczi út és Múzeum körút sarkán felépült a színház íj. Zitterbach Mátyás klasszicista stílusú tervei szerint. Az épület sorsa kezdetektől különleges volt, már az építés pillanatában sem tartották ugyanis végleges megoldásnak, a későbbi tervekben a Széchenyi-féle nagy, pompás épület szerepelt.

1908-ban a Nemzeti Színház épületét életveszélyesnek nyilvánították és a társulat számára az 1875-ben épült Népszínházat (mai Blaha Lujza tér) bérelték ki, ahol a színház egészen 1964-ig működött. A második világháborúban az épület súlyos károkat szenvedett, és 1945-ben már a hivatalos fórumok is foglalkoztak egy új, korszerű és nem utolsó sorban végleges Nemzeti Színház felépítésének gondolatával. A művelődési tárca 1946-ban az Astoriával szemben, az első Nemzeti Színház helyére akart új épületet emelni, összevonva a Magyar Rádió székházával. A színház épülete eközben mind rosszabb állapotba került.

1949-ben a Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervéről rendelkező XXV. törvény 44.-a kimondta, hogy: *„A tervidőszakban messzemenően gondoskodni kell a művészetek felvirágoztatásáról, a művészeti intézmények és a művészeti oktatás kifejlesztéséről (?) Fel kell építeni az új Nemzeti Színházat, a magyar színjátszás és egyben a magyar kultúra egyik legfontosabb központját.”* Ekkor ugyan még állt a Blaha Lujza téri épület, de azt már végképp nem tekintették végleges megoldásnak. Az 1949-es ötéves terv elhatározásai nem valósultak meg, pedig Budapest távlati fejlesztési tervében már 1950-ben megjelent egy reprezentatív középületekkel körbevett díszter gondolata (a Deák tér környékén), ahol a Nemzeti Színház is helyet kapott volna.



[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

1951-ben Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtóbizottságának elnöke felterjesztette a Nemzeti Színház elhelyezésére készült javaslatokat Révai József népművelési miniszternek, amelyben lehetséges helyszíneként a Városliget is felmerült, de döntés nem született. A hatvanas években a főváros fejlesztési koncepciójával párhuzamosan megfogalmazódott a Városliget - Hősök tere - Dózsa György út térségében és a budai Várban létesítendő kulturális központok gondolata, az ekkor jóváhagyott városfejlesztési tervekben már a Városligetet szerepelt az építkezés helyszíneiként.

1963-ban a Metró építése szükségessé tette a színházépület állapotának vizsgálatát. Mivel a szakértők szerint a műszaki állapota rendkívül rossz volt, lebontása és új Nemzeti Színház felépítése mellett döntöttek. 1964-ben országos tervpályázatot írtak ki a színház elhelyezésére. A pályázatot követően jóváhagyták a Dózsa György út részletes rendezési tervét és ezzel együtt a Nemzeti Színház építési javaslatát, a döntéssel és ezzel egyidejűleg határoztak a Blaha Lujza téri színházépület lebontásáról is. 1965-ben nemzetközi pályázatot írtak ki a Nemzeti Színház építészeti tervére, amelyre összesen 36 magyar és 56 külföldi pályamű érkezett. Az 1966-os döntést [a zsűri első díjat nem adott ki, hanem egyaránt második díjban részesítette Hofner Miklós és munkatársai (Középület-tervező Vállalat), valamint a lengyel Jan Boguslawski és Bogdan Gniewiewski pályaművét] a tervezési program véglegesítése, a beruházásívághagyása és a tervezési megbízás kiadása követte. A Középület-tervező Vállalat elvégezte a tervezést, 1966 novemberére elkészült az új színház beruházási programja, de a költségeket már 1967-ben csökkenteni kellett, a végleges jóváhagyás pedig még ezek után sem született meg.

1970-ben ismét napirendre került a Nemzeti Színház építésének gondolata. 1971. április 21-én a színház felépítéséről magas szintű elvi politikai döntés született, azonban a gyakorlati magvalósítás ismét várattat magára. 1977-ben a Színházművészeti Szövetség közgyűlésén a Középület-tervező Vállalat és a tervezők felajánlották, hogy társadalmi munkában felülvizsgálják a korábbi terveket. 1978-ban hivatalosan is megkezdték az új fejlesztési cél kidolgozását két változatban. Az első változat szerint a színház nézőtere - bővíthetősége révén - alkalmas lett volna kongresszusok megtartására is, a másodikban a kongresszusi épületet külön egységbe tervezték. 1979-ben az építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium Tervtanácsa a második változat mellett foglalt állást. A beruházás előkészítése azonban ismét megakadt?

1983-ban a Politikai Bizottság és a Minisztertanács határozata alapján társadalmi szervezetek felhívással fordultak a lakossághoz és a külföldön élő magyarokhoz, hogy a Nemzeti Színház építési költségeinek egy részét közadakozással teremtsék elő. A felhívás hatására különböző adományok érkeztek nemcsak Magyarországról, hanem külföldről is. 1983 januárjában a Magyar írók Szövetsége, a Színházművészeti Szövetség és a Magyar építőművészek Szövetsége levélben fordult Kádár Jánoshoz, az MSZMP első titkárához, melyben kérték, támogassa a Nemzeti Színház felépítésének ügyét. 1983 márciusában a Középület-tervező Vállalat bemutatta a színház helyére vonatkozó vizsgálatainak eredményét, ennek nyomán ismét megerősítették a korábbi döntést, és a színház helyéül a Dózsa György utat jelölték ki. A fejlesztési célt az állami Tervbizottság jóvá is hagyta, a Művelődési Minisztérium pedig véglegesítette a tervezési programot.

1983. július 26-án az MSZMP Központi Bizottsága határozatot hozott a Nemzeti Színház felépítéséről és célul tűzte ki, hogy az építkezés 1989-re befejeződjék. 1983. szeptember 21-én Az ember tragédiája ősbemutatójának századik évfordulóján a Nemzeti Színházban Köpeczi Béla, művelődési miniszter bejelentette a párt és a kormány döntését az új Nemzeti Színház megépítéséről, Kállai Ferenc pedig felolvasta a művészeti szövetségek és a Magyarok Világszövetsége felhívását az összefogásra. 1983 decemberében az építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium valamint a főváros közös tervtanácsa megtárgyalta a Nemzeti Színház beruházási javaslatát, 1984. március 20-án a Fővárosi Tanács jóváhagyta a színház rendezési tervét, május 15-én a Középület-tervező Vállalat kiadta a színház engedélyezési tervét. A terv megvitatására ismét tervtanács alakult, amely helybenhagyta a tervezők munkáját, de úgy döntött, hogy a terveket be kell mutatni a széles közönségnek - véleménynyilvánítás céljából (1984. július 29. - augusztus 5.). 1984. októberében megszületett a Nemzeti Színház elvi építési engedélye. 1985 márciusára elkészült a terv engedélyezési tervek, majd a XIV. kerületi tanács kiadta az építési engedélyt is.

Az évek múlásával azonban az 1989. évi befejezési határidő is kétségessé vált, ezért 1987 novemberében a Minisztertanács új helykijelölő pályázat kiírásáról intézkedett. Szinetár Miklóst kormánybiztossá nevezték ki és újjáalakult a színház építését segítő Operatív Bizottság is. A pénzügyi források (265 millió Ft)

felhasználására pályázatot hirdettek. A Fővárosi Tanács kiírta a helykijelölő pályázatot, a tervek szerint az építkezésnek 1990-ben kellett volna kezdődnie és 1995-ben befejeződnie, ezzel lehetővé téve, hogy a Bécs-Budapest Világkiállítás alkalmával a színház a rendezvények egyik fontos helyszíne legyen.

Források

A Nemzeti Színház igazgatójának átirata a Népszínház épületének karbahelyezése ügyében

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS POLGÁRMESTERE

221.770

1945.-XI. ü.-o

Tárgy: A Nemzeti Színház igazgatójának átirata a Népszínház épületének karbahelyezése ügyében

Miniszter úr!

A Nemzeti Színház igazgatójának értesítéséből köszönettel vettem tudomásul, hogy az igazgatóság az általa használt Népszínház épületén bedőléssel fenyegető további háborús pusztulást a Fővárosi Közmunkák Tanácsa által rendelkezésre bocsátott fedezetből közvetlen intézkedéssel megszüntette.

Sajnálattal értesültem azonban arról, hogy ez - a magyar művelődést szolgáló épületekre szánt - fedezet a színházépület használhatóvá tételére nem elegendő.

Sajnálattal vettem azt is tudomásul, hogy az államkincstár, mely a Népszínház épületét közel negyedik évtizede használja, a maga részéről a helyreállítási költségeket, egymagában úgy látszik, viselni nem hajlandó.

Az épület tulajdonosa, a Budapesti magyar Népszínházi Alapítvány, amint az a minisztérium előtt is ismeretes, ez idő szerint - színelőadások szüneteltetése következtében - sem jövedelemmel, sem számottevő alapítványi tőkével nem rendelkezik s az alapítványra hárított költségeket viselni nem képes.

Teljes értékében méltányolom azt, a komoly szerepet, amelyet a Nemzeti Színház a magyar művelődés életében betöltött és azt a fontos hivatást, ami különösen a jövőben reá vár, - szeretném tehát a színházépület karbahelyezését tőlem telhetőleg a mielőbbi megvalósítás felé vinni.

A székesfőváros sokoldalú súlyos, anyagi kötelezettségeire tekintettel erősen mérlegelnie kell minden további kötelezettségvállalást, ezért a színházépület használhatóvá tételének költségeit egymagában vállalni nem képes. Ezek a munkálatok pedig siettetve hajtandók végre.

Arra kérem tehát a Miniszter Urat, legyen szíves a Nemzeti Színház által 1908. év óta használt színházépület karbahelyezésének költségeiből - melyek voltaképpen a Nemzeti Színház régi állandó otthonának használhatóvá tételét szolgálják - az államkincstár terhére részét kívenni, mert csak ezzel az előfeltétellel tudom a székesfőváros anyagi hozzájárulását vállalni, mely célra 2.000.000 P-t szándékozom rendelkezésre bocsátani.

Véleményem szerint csak így oldható meg, hogy azt a színházat, melyben a Nemzeti Színház egy emberöltő óta dolgozik és szolgálja a magyar művelődést, számottevő szünetelés nélkül meg lehessen menteni rendeltetésének.

Kérem tehát a Miniszter Urat, legyen szíves, értesíteni, milyen mértékben fogja az államkincstár a hosszú idő óta Nemzeti Színház céljait szolgáló Népszínház-épület helyreállítási és karbahelyezési költségeit biztosítani.

Budapest, 1945. június hó 11.

Vas Zoltán
polgármester

MOL-XIX-I-1-i-2-2tétel-21457-1945 10.doboz (Magyar Országos Levéltár - Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium - Művészeti és Szabadművelődési Osztály - Színházak ügyei-21457-1945)

Örményi István okl.gépészmérnök Nemzeti Színház műszaki felügyelője

Másolat

Örményi István
okl.gépészmérnök
Nemzeti Színház
műszaki felügyelője

T. Nemzeti Színház Igazgatósága,

Budapest.

1948. VI. 16.-án Cseresznyés kert című darab első szünete előtt egy pár perccel a Színház főbejárata előtt egy cca 5 kg súlyú működarab a párkányról leesett. Szerencsétlenség nem történt. A további esetleges szerencsétlenségek elkerülése végett kérem tisztelt Igazgatóság szíves intézkedését a Színház külső részének tatarozására.

A Színház Rákóczi úti oldalán a lemezből készült párkányzat lóg. A Blaha Lujza téri oldala nagyrészt hiányzik, ami pedig meg van az szintén a levegőben lóg, s az ostrom behatásai miatt lukacsos. Rajta a csapadékvíz beszivárog és ez okozza a műköpárkány leválását.

A főbejárat felett a szobrokat védő drótháló teljesen elrozsdásodott és leszakadással fenyeget. A ma már műemlék számba menő Nemzeti Színház épületének külső frontja egyáltalán nem a hivatásának megfelelő képet mutatja. A teljes renoválás feltétlenül szükséges egyrészt azért. Nehogy az épület állaga komolyabb sérülést szenvedjen, amely csak tetemesen nagyobb költségekkel javítható, hanem azért is, mert a csapadékvíz folytán meglazult műkö díszítések egész komoly baleseteket okozhatnak, másrészt esztétikai szempontból is.

A közvetlen bejáratok felett elhelyezett és meglazult párkányrészeket eltávolítottam, amellyel újabb foghíjakat okoztunk az amúgy is elég tarka épületnek. A tetőzetnél meglazultakat házilag eltávolítani nem tudjuk.

Kérve jelentésem tudomásulvételét és az Igazgatóság sürgős intézkedését várva, vagyok

tisztelettel:
Örményi István s.k.

Budapest, 1948. június 18.

MOL-XIX-I-1-i-136/b-2tétel-216633-1948-143.doboz (Magyar Országos Levéltár - Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium - Művészeti és Szabadművelődési Osztály - Nemzeti Színház ügyei-216633-1948)

Javaslat a Politikai Bizottságnak új Nemzeti Színház felépítésére

KB Tudományos és Kulturális Osztály	Szigorúan bizalmas!
KB Államgazdasági Osztály	Készült 26 pl-ban Állg/3440

Javaslat a Politikai Bizottságnak új Nemzeti Színház felépítésére

A földalatti gyorsvasút Nemzeti Színház alatti megállóhelyének építése a Nemzeti Színház állapotának megvizsgálását és a színház jövőjét meghatározó javaslatok kidolgozását teszi szükségessé.

1. A Nemzeti Színház 1875-ben épült. A második világháborúban súlyosan megsérült, s mind építészeti, mind muszaki állagában teljesen elavult. Az épület tartó falai az aránytalan süllyedés következtében elferdültek. Érvényes tuzrendészeti határozat a 220-as áramra való átállásnál - 1964-1965-ben - előírja a teljes elektromos berendezés kicserélését. A színpadi alsó gépezet csak korlátozottan használható, az erkély szerkezetek, közönségszolgálati helyiségek felújításra szorulnak. 1961-ben ideiglenesen meg kellett szüntetni a muködtetést a tetőszerkezet meghibásodása miatt. Akkor olyan döntés született, hogy a színház épületének korszerűsítése - amely kb. 80-100 millió forintot tett volna ki - nem célszerű és az életveszély megszüntetésére csak a szükségesebb javításokat kell elvégezni.
2. A földalatti vasút építése szükségessé teszi a Nemzeti Színház épületének megerősítését. Ennek érdekében rövidesen megindulnának a megerősítési munkálatok. A földalatti építése, valamint az ezt követő rekonstrukció miatt 5-6 évig a színházépület nem üzemeltethető. A megerősítés és az ezzel járó károk helyreállítása becslés szerint 40 millió forint költséggel jár. A előbbiekben említett és elkerülhetetlen rekonstrukcióval együtt a jelenlegi épület felújításának becsült összege 120 millió, ugyanakkor az épület adottsága miatt csak a századforduló technikai színvonalát lehetne elérni.
3. Fentiek alapján nem tartjuk célszerűnek az épület megerősítését. Javasoljuk az új Nemzeti Színház megépítését a XIV. ker Dózsa György úton. /Díszzemle tér/ Ez lenne az első új színházépület, amelyet a felszabadulás óta építettünk. /Ugyancsak a Díszzemle tér ligeti részén a későbbiek folyamán, csatlakozva a színházépülethez, megoldható lenne a régi terv: a hangverseny és kongresszusi terem felépítése is./

Határozati javaslat

1. A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy a Nemzeti Színháznak a földalatti gyorsvasút építésével összefüggő megerősítése és felújítása helyett a harmadik ötéves tervben új Nemzeti Színház épüljön.
Az erre vonatkozó döntés a sajtóban - megfelelő időpontban - kerüljön nyilvánosságra.
2. A színház megtervezésére nemzetközi pályázatot kell kiírni.
3. Az építéssel összefüggő előkészületek megindítására vonatkozó javaslatokat 1964 első felében a Muevelődésügyi Minisztérium és az Országos Tervhivatal terjesszék a Gazdasági Bizottság elé.
4. A Nemzeti Színház megfelelő átmeneti elhelyezésére a Muevelődésügyi Minisztérium dolgozzon ki javaslatot és azt 1964 február 1-ig terjessze a KB Agit. Prop. Bizottsága elé.

Budapest, 1963. december 3.

Párdi Imre

Darabos Iván

A javaslat megvitatása: MOL-M-KS- 288f. 5. cs. 322ö.e. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Politikai Bizottság-322 őrzési egység)

A vita résztvevői: (PÁRDI IMRE: Az Államgazdasági Osztály vezetője, KÁLLAI GYULA: A Minisztertanács elnökhelyettese, FOCK JENO: MSZMP KB Titkára, KÁDÁR JÁNOS: MSZMP KB első titkára, ACZÉL GYÖRGY: A Muevelődésügyi Miniszter első helyettese)

Javaslat új Nemzeti Színház felépítésére

PÁRDI IMRE elvtárs:

A felújítás és a földalattival kapcsolatos megerősítés összege önmagában is felveti, hogy új Nemzeti Színház felépítésére van szükség és ez helyes.

KÁLLAI GYULA elvtárs:

Az előterjesztés első két pontjával nem tudok vitatkozni. Ebből úgy látszik, tényleg kell színházat építeni. Javasolom, fogadja el a Politikai Bizottság, hogy új Nemzeti Színházat kell építeni. Azonban hogy hol építsük, azt ne most határozzuk el. Általában mindig problémát jelent a hely kijelölése. A mostani helynek is már legalább háromféle felhasználási célját ismerem. Régen arról volt szó, hogy felvonulási teret képezzünk ki szobrokkal, stb., - a Fővárosi Tanácsnak is van határozata, hogy a Város-liget liget jellegét erősíteni kell, és ami nem szükséges, azt onnan ki kell telepíteni. De legfőképpen azért javasolom, hogy ne döntsünk most ebben, mert a városrendezők úgyis felforgatják még ezt. Ezen tovább kell gondolkodni.

A határozati javaslat 3.) pontjában azt írják, hogy a szóban forgó javaslatokat 1964. Első felében terjesszék illetékes szervek a Gazdasági Bizottság elé. Ezzel egy időben kellene hely dolgában is intézkedni.

FOCK JENO elvtárs:

Hogy lebontásra kerüljön a Nemzeti színház ezen a helyen és új épüljön és ez a harmadik ötéves tervbe kerüljön bele, azzal egyetértek. A hely kijelölése azonban fontos és első dolog. Addig nem érdemes erről beszélni, illetve a pályázatot meghirdetni, amíg a hely nincs kijelölve. Ha megvan a hely, akkor kell pályázatot hirdetni. Nem lehet úgy dönteni, hogy megnézi 2-3 elvtárs és megmondja, mi legyen. Oda kell adni a városépítésért felelős elvtársaknak, hogy fél éven belül vitassák meg és aztán legyen pályázat.

Szerintem a Gazdasági Bizottság elé nem most, hanem körülbelül két év múlva kell terjeszteni az anyagot. A pályázat elfogadása után kell a konkrét beruházási program, és akkor kell majd a Gazdasági Bizottságnak megnéznie, hogy ez mennyibe kerül. A pályázattal sok idő eltelik, különösen ha nemzetközi pályázatot hirdetünk. Erre a jövő év rá fog menni és szerintem 1965. Első fele az a reális időpont, amikor a beruházási program alapján a Gazdasági Bizottság, illetve a kormány állást foglalhat.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Ami az első pontot illeti, valószínűleg babonás meggondolásból nincs benne, hogy lebontják azt, ami van. Ezt a pontot úgy lehetett volna nyugodt lélekkel megszavazni, ha megmondják azt, addig hol működik a Nemzeti Színház. A Magyar Színházban? Akkor azt írják ide. Tehát be kell venni az előterjesztésbe, hogy a jelenlegi Nemzeti Színházat le kell bontani és azt is, hogy a Nemzeti Színház addig hol működik.

Helyes, hogy a helymeghatározás ne így és ne most történjen. Ezt kicsit alaposabban meg kell vizsgálni.

Ami a gazdasági bizottsági tárgyalást illeti, tulajdonképpen elfogadható eljárás, amit Fock elvtárs mondott, de már beszélünk az elvtársakkal erről a kérdéssel és elmondták: meg kellene kísérelni egyszer már egy másfajta rendezést, tervezést, mint ami nálunk szokásos. Mert ha mi azt mondjuk a tervezőknek, hogy tervezzenek Nemzeti Színházat, akkor abba valószínűleg beletervezik az összes korszerű álmokat. Viszont ha azt mondjuk, hogy van 178 millió forint, erre tervezzenek Nemzeti Színházat, akkor más dolog jön ki belőle. Érdemes lenne mégis meggondolni, hogy először megfelelő mérlegelés legyen. Esetleg érdemes lenne megnézni, hogy milyen nagyságrendű értékhatárról van szó.

ACZÉL GYÖRGY elvtárs:

A helyre vonatkozó elképzeléseket az Építésügyi Minisztériummal, Trautmann elvtársakkal megbeszéltük, és másokkal is egyetértésben hoztuk a ligeti javaslatot. De elfogadható, hogy másutt legyen. Az volt az elképzelés, fő szempont, hogy oda kerülne a volt Sztálin-szobor mögé, másrészt olyan helyre kell tervezni, ahol nagy autóparkolási lehetőség van és hogy az épület futése, melegvíz ellátása biztosított legyen.

Az a kérdésem, hogy a hely kijelölésére vonatkozó javaslatot visszahozzuk-e a Politikai Bizottság elé?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Oda kell adni az anyagot a városrendezéssel foglalkozó szakembereknek és utána a kormány elé kell terjeszteni. Ide már nem kell visszahozni. Elvileg a Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy legyen új Nemzeti Színház. Az Izabella-teret viszont rendbe kell hozni. Most ez olyan állapotban van, hogy ennek rendbe hozása néhány hónapig el fog tartani. Erre van pénz.

MOL-M-KS-288f. 5. cs. 322.őe. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Politikai Bizottság-322 őrzési egység)

Az új Nemzeti Színház létesítése

ORSZÁGOS TERVHIVATAL 28 számú példány

3810/I./1964. Tárgy: Az új Nemzeti Színház létesítése

Egyetért:

Fővárosi Tanács VB
dr. Pestha László

Művelődésügyi Minisztérium
dr. Polinszky Károly

Építésügyi Minisztérium
Dr. Szabó János

Előterjesztés

A Gazdasági Bizottsághoz

I.

A Földalatti Vasút továbbépítésével foglalkozó 10273/1963.sz. GB. határozat 5. pontja szerint a Nemzeti Színház jelenlegi épületének további sorsáról intézkedni kell.

Az eddig lefolytatott vizsgálatok alapján megállapítást nyert, hogy a Földalatti Vasút építése miatt a színház épületét károsan befolyásoló talajmozgások várhatók. Ez a körülmény felvetette a színházépület megerősítésének szükségességét. Ezt követően a közeljövőben - tekintettel a színház épületének leromlott állapotára - szükséges a színház teljes rekonstrukciója is. A megerősítés és a rekonstrukció együttes költsége becslés szerint 100-120 millió Ft-ot igényelne.

A felújított, illetve korszerűsített épület sem jelentene azonban a Nemzeti Színház társulata számára végleges elhelyezést, mert a jelenlegi épület adottságai, valamint elhelyezkedése nem teszik lehetővé funkciója maradéktalan ellátásához szükséges további fejlesztését. (Jelmeztár, díszletraktár, muhelyek a színháztól távol nyertek elhelyezést, a szállítás jelentős költségtöbbletet okoz.)

Tehát a Metró továbbépítése miatt felmerült épület megerősítés, valamint a szükséges rekonstrukció gazdaságtalan. A költségek nincsenek arányban az elérhető eredménnyel, ezért az érdekelt főhatóságok egybehangzó véleménye alapján a színház jelenlegi épületét szanálni kell.

A szanálás következtében két problémát kell megoldani:

1. a Nemzeti Színház társulatának ideiglenes elhelyezését és az ehhez szorosan kapcsolódó legfontosabb színházrekonstrukciókat;
2. az új Nemzeti Színház felépítését.

II.

Az új Nemzeti Színház felépítéséig gondoskodni kell a színház társulatának átmeneti, de megfelelő játszási lehetőségeiről.

A Nemzeti Színház társulata jelenlegi épületében előreláthatóan 1964. június végéig működhet. Átmeneti elhelyezését 1966. szeptemberig a Nagymező utcai volt Petőfi Színház épületében, ezt követően pedig az új Nemzeti Színház elkészültéig az Izabella téri volt Magyar Színház épületében lehet megoldani.

Ez szükségessé teszi, hogy a Nagymező utcai épület folyamatban lévő felújításának közönségforgalmi és színpadi részét 1964. augusztus végéig befejezzék, a társulat az új évadot itt kezdhesse. Második ütemben kell elvégezni a Nemzeti Színház épületében még egy ideig ott maradó iroda és egyéb kiszolgáló részlegek áttelepítésével kapcsolatos felújítási munkálatokat.

Szükséges továbbá, hogy az Izabella téri színház korszerűsítése, ill. bővítése 1964. év májusi kezdéssel olyan ütemben folyjék, hogy a munkálatok 1966. év július 31-ig befejezést nyerjenek.

A két színház korszerűsítéséhez szükséges felújítási összegek /kb 25-30 millióFt/ a minisztérium éves felújítási terveiben részben biztosítottak.

A Nemzeti Színház átköltötetése egy játszási hely elmaradását eredményezi és mivel ez más színházi társulatok átcsoportosítását is igényli, bevételi kiesés jelentkezik. Az átköltötetés is többletköltséget jelent, ezt a színházak költségvetései jelenleg nem tartalmazzák.

A felújítások meggyorsítása és a kívánt határidőre történő befejezése érdekében mind a tervezés, mind a kivitelezés vonatkozásában rendkívüli intézkedések megtételére van szükség.

III.

A Nemzeti Színház az ország első színháza, és mint ilyennek, elsőrendű kulturpolitikai feladatokat kell ellátnia, épülete és berendezése azonban teljesen elavult, korszerűtlen. A Földalatti Vasút építésétől függetlenül már korábban is felmerült az új Nemzeti Színház építésének szükségessége. A III. és IV. ötéves tervidőszakban szerepelt az új színházépület felépítése. A feladat előrehozását szükségessé teszi a Metró építése, valamint a Nemzeti Színház környékének közlekedési és városképi rendezése.

Az előterjesztő szervek, valamint az érdekelt főhatóságok egyetértettek az új Nemzeti Színház létesítésével. Az új színház helyét a Dózsa György úton, a felvonulási téren javasolják.

Az új Nemzeti Színházat 1965-1970. közötti időszakban kell megépíteni. Az építésével kapcsolatos muszaki előkészítést haladéktalanul meg kell kezdeni, annak érdekében, hogy a befejezési határidőt tartani lehessen.

A felvonulási tér rendezésére tervpályázatot kell kiírni. A pályamunkák és a talajmechanikai vizsgálatok alapján az új Nemzeti Színház pontos helyét 1964. augusztus 15-ig meg kell határozni.

A korszerű és gazdaságos muszaki megoldás érdekében kívánatos meghívásos alapon nemzetközi tervpályázat kiírása. A nemzetközi tervpályázatot 1965. I. 1-ig meg kell hirdetni olyan határidővel, hogy a pályamunkák alapján készült beruházási programot a G.B. 1966. I. negyedévében megtárgyalhassa.

IV.

1. A Gazdasági Bizottság egyetért a Nemzeti Színház jelenlegi épületének lebontásával. Ennek következtében a Nemzeti Színház működését 1964. év június 30-ig jelenlegi helyén fejezze be.

Felelős:

Művelődésügyi miniszter

2. A Nemzeti Színház épületének lebontásáról a Fővárosi Tanács gondoskodik a Földalatti Vasút építésének költségvetésében a Színház épületének megerősítésére előirányzott hitel terhére. A bontási anyag felett a Fővárosi Tanács, a berendezések felett a Művelődésügyi Minisztérium rendelkezik.

Felelős:

Fővárosi Tanács

V.B. elnöke,

Művelődésügyi miniszter

3. A Gazdasági Bizottság egyetért az új Nemzeti Színháznak 1965-70. közötti időszakban történő felépítésével a Dózsa György úti felvonulási téren.

Felelős:

Országos Tervhivatal elnöke

Művelődésügyi miniszter

Építésügyi miniszter

4. Az új Nemzeti Színház felépítéséig gondoskodni kell a színház társulatának átmeneti elhelyezéséről. G.B. egyetért azzal, hogy a színház társulata szükségmegoldásként 1966-ig a volt Petőfi Színház Nagymező utcai épületében, 1966-tól az új színházépületbe történő beköltözéséig, a volt magyar Színház Izabella téri épületében működjen. Az átmeneti elhelyezés megoldása érdekében szükséges színházi rekonstrukciókat úgy kell végrehajtani, hogy

A Nagymező utcai színházépület rekonstrukciója a közönségforgalmi és színpadi részeket illetően 1964. augusztus végéig, az Izabella téri színházépülete pedig legkésőbb 1966. július 31-ig befejezést nyerjen.

A G.B. felhatalmazza az építésügyi minisztert arra, hogy a színházi rekonstrukciók meggyorsítása érdekében szükséges rendkívüli intézkedéseket megtegye /részleges tervdokumentáció, helyszíni muvezetés, stb./

Felelős:

Művelődésügyi miniszter

Építésügyi miniszter

5. A Dózsa György úti felvonulási tér rendezésére a G.B. határozatát követő 6 héten belül tervpályázatot kell kiírni. A pályamunkák alapján az új színház helyét 1964. augusztus 15-ig meg kell határozni.

A G.B. a korszerű és egyben gazdaságos muszaki megoldás érdekében egyetért azzal, hogy az új Nemzeti Színház építésére meghívásos alapon nemzetközi tervpályázat kerüljön kiírásra. A pályázat kiírásához a tartalmi követelmények (kiindulási adatok), valamint a pályázat lebonyolításához szükséges anyagi eszközök tekintetében az érdekelt főhatóságok vezetői együttesen állapodjanak meg.

MOL-288f. 23cs.8.őe. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Államgazdasági Osztály - 8. őrzési egység)

Észrevétel "az új Nemzeti Színház építésének problémáiról" című jelentéshez

MSZMP Központi Bizottsága	Szigorúan bizalmas!
Gazdaságpolitikai Osztály	Készült: 4 példányban

Észrevétel

"az új Nemzeti Színház építésének problémáiról" című
jelentéshez

Az új Nemzeti Színház építésének elkezdésével a IV. ötéves terv, a népgazdaság teherbíró képességének mérlegelése alapján nem számolt, arra anyagi eszközöket nem irányzott elő. A terv lezárásakor a Művelődésügyi Minisztérium javasolta az Országos Tervhivatalnak, hogy a kulturális területek fejlesztésére előirányzott eszközökből mintegy 100 millió Ft-ot csoportosítsanak át az új Nemzeti Színház építésének megkezdésére. Az új színház építési költségét ekkor még 3-400 millió Ft-ra becsülték. Az újabb elképzelések már 6-700 millió Ft-tal számolnak, de véleményünk szerint ez még alábecsült összeg. A beruházás eszközigénye kb. 1 milliárd Ft-ra becsülhető.

A IV. ötéves terv számításaiban 90 millió Ft-tal szerepel az Operaház felújítása. Az Operaház rekonstrukciója azonban ennél lényegesen magasabb költségeket igényel. A Művelődésügyi Minisztérium újabb számításaiban már mintegy 300 millió Ft szerepel, de egyes szakértők véleménye szerint ez az összeg még tovább fog emelkedni. Az Operaház rekonstrukciója sorolásban megelőzi az egyéb színház felújítási és rekonstrukciós munkákat, azonban ma még nyitott kérdés a többlet költségek biztosítása.

A IV. ötéves terv időszakában az Operaház felújítása és a Nemzeti Színház építésének megkezdése az előirányzott egyéb kulturális beruházások megvalósíthatóságát veszélyezteti és ezért - véleményünk szerint - a két cél megvalósítása csak egymástól jelentős időbeni különbséggel lehetséges. Nem tartjuk indokoltnak azt sem, hogy a Művelődésügyi Minisztérium a IV. ötéves tervben a kulturális területek fejlesztésére előirányzott eszközökből átcsoportosítson a Nemzeti Színház építésére, mert ez elsősorban oktatási és közmuvelődési céloknál növelné a jelenleg is meglévő feszültséget. A beruházások területén a feszültség a terv véglegesítése óta növekedett. A legújabb felmérések szerint több milliárd az az összeg, amely terven felüli célkitűzések, illetve többlet költségek következtében jelentkezik. Ezek többek között abból is adódnak, hogy a lakosság közvetlen ellátásával kapcsolatban újabb problémák, merültek fel. Ilyen például a kórházi ellátás helyzetének javítása, a tömegközlekedés gyorsabb ütemű fejlesztése (METRO építésének gyorsítása). A tervidőszakban komoly erőfeszítéseket igényel a nagyarányú lakás és közmuellátási program teljesítése is.

Az általános beruházási helyzetben belül különösen Budapesten feszült a helyzet, ahol az ipari és nem termelő beruházások nagy hányada koncentráliódik. Mindezek figyelembevételével olyan intézkedések kerülnek előtérbe - összehangban a Központi Bizottság IV. ötéves tervre vonatkozó irányelveivel amelyek a beruházási piac meglévő feszültségének csökkentését eredményezik. Ennek érdekében többek között biztosítani kell azt is, hogy a tervben nem szereplő fejlesztési célkitűzések ne kaphassanak szabad utat. A Nemzeti Színháznak, mint a tervben nem szereplő új beruházásnak megkezdése megnehezíthetné az állami szervek népgazdasági egyensúlyt veszélyeztető és gazdasági lehetőségeinket meghaladó fejlesztéseinek, beruházásainak visszaszorítását. A fentiek alapján az új Nemzeti Színház építésének a megkezdését a IV. ötéves terv időszakában nem tartjuk indokoltnak és azt javasoljuk, hogy e kérdésben a végleges döntésre az V. ötéves terv készítésekor kerüljön sor.

Budapest, 1971. április 14.

(Klézl Róbert)

MOL-M-KS-288f. 5.cs.552.ő.e. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Politikai Bizottság-552. őrzési egység)

A Politikai Bizottság 1971. április 21-i HATÁROZATA az új Nemzeti Színház felépítéséről

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT	Bizalmas!
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA	H/642.

A Politikai Bizottság 1971. április 21-i
HATÁROZATA

az új Nemzeti Színház felépítéséről.

A Politikai Bizottság 1971. április 21-i ülésén határozatot hozott az új Nemzeti Színház felépítésére. A színház építésével kapcsolatos teendőket az alábbiak szerint kell ütemezni:

- 1971.II. félévében a Művelődésügyi Minisztérium terjesszen beruházási javaslatot a nemzetközi pályázaton első díjat nyert terv alapján a Kormány elé új Nemzeti Színház építésére. A beruházási javaslat tömegesebb igényeket is kielégítő, kb. 1.200 férőhelyes színháztermet vegyen alapul.
- A kivitelezési terveket a következő módon kell előkészíteni: a Nemzeti Színház felépítésének segítésére társadalmi erőforrásokat is igénybe kell venni, ezért a Színházmuvészeti Szövetség 1972. január 1-től társadalmi akciót, gyűjtést indít; amennyiben ezáltal jelentősebb anyagi erőforrás áll rendelkezésre, 1974 első felében kerüljön sor az alapkövetételére, a színház építése pedig 1978-ig fejeződjön be.
- 1974-ben meg kell rendelni az importból biztosítandó berendezéseket, hogy az ötödik ötéves tervben a Nemzeti Színház építése zavartalanul folytatódhassék.
- A negyedik ötéves terv időszakában megoldandó feladatok anyagi fedezetét kormányhatározattal kell biztosítani. A Politikai bizottság ajánlja, hogy ezeket az anyagi eszközöket a Művelődésügyi Minisztérium beruházási keretei között a célra előirányzott eszközökből, a művelődésügyi tárca rendelkezésére álló egyéb keretek egy részének átcsoportosítása útján, továbbá társadalmi akció révén biztosítsák. A beruházás 1975 után szükséges fedezetét az ötödik ötéves népgazdasági terv irányozza elő.

Budapest, 1971. május 14.

MOL-M-KS-288.f. 20.cs. 642.ő.e. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Nyomtatott határozatok - 642. őrzési egység)

Jelentés az új Nemzeti Színház felépítését segítő társadalmi akció pénzügyi helyzetéről

A Politikai Bizottság 1983. júliusi, illetve a Minisztertanács szeptemberi határozatának megfelelően az új Nemzeti Színház építési költségeinek egy részét társadalmi gyűjtési akció keretében kívánjuk előteremteni, hogy ezzel az állami költségvetés terheit csökkentjük.

Az akció másfél éves tapasztalatait, eredményeit áttekintve és értékelve megállapítható, hogy lakosságunk széles rétegei, illetve a tanuló és dolgozó közösségek cselekvő egyetértéssel fogadták a döntést. Ugyanakkor a szükségesnél nagyobb számban kapott hangot az "elégedetlenség", az ellenvélemény is. Ilyen méretű és jelentőségű társadalmi gyűjtési akció a felszabadulás óta nem volt, ezért megszervezése, illetve várható alakulásának mérlegelése folyamatos figyelmet, korrekciókat, változtatásokat tett szükségessé.

A határozatokkal összhangban a "Felhívás" közzétételét követően rövid idő múlva már minden OTP és Postahivatalban kapható volt az e célra külön nyomtatott átutalási utalvány. Erről a közvélemény sajtóban, rádióban, TV-ben tájékoztatást kapott Gondoskodtunk az adományok és adományozók központi nyilvántartásáról, a befolyt pénz elkülönített kezeléséről.

Az adományozás lehetséges formáiról a rendszeres tájékoztatás mellett külön jogszabályt is megjelentettünk, amely egyben a célnak megfelelő felhasználást is garantálja. Mindezekről a szervezési intézkedésekről tájékoztattuk a Védnökséget.

Pénz- és társadalmi munka felajánlások, a gyűjtéssel kapcsolatos javaslatok, valamint a Színház elhelyezésével vitázó észrevételek érkeztek. A gyűjtés különböző módjaitól írott levelek azonban hasznosítható ötleteket nem tartalmaztak (téglaajegy, tombola, toto-lottó felemelt áron való értékesítése stb.). Az adomány önkéntességét és azt az elvet - amelyen a pénzügyi jogszabály is alapul - hogy állami, szövetkezeti, intézményi pénzforrásokat nem szabad felajánlani, többször is nyomatékosan hangsúlyoztuk.

1983. szeptemberét követően az egyéni és csoportos befizetésekből havonta átlagosan 5-6 millió forinttal gyarapodott a számlán lévő összeg.

1983. decemberében elkészültek a Védnökség által jóváhagyott emlékbélyegek. Terjesztésük azonban csak március-április hónapban kezdődött. (Az áremelések nyomán kialakult közhangulat - a szakszervezetek véleménye szerint - nem kedvezett volna a gyűjtésnek.) Az akciót a munkahelyeken a szakszervezetek, az iskolákban a KISZ és az Úttörőszövetség szervezi.

Az emlékbélyegek 20, 50, és 100 forintos címletekben készültek. Várakozásunkkal ellentétben, a 100 forintos címlet magasnak bizonyult, értékesítése nehézségekbe ütközött, ezért pótlólag több 20 és 50 forintos bélyeget adtunk ki. A kiadott bélyegek névértéke 200 millió forint. A bélyegek értékesítésének megkezdése után a befizetések összege folyamatosan emelkedett, 1984. áprilisában 8 millió forint, májusban 13,8 millió forint, júniusban 12 millió forint, júliusban 15,6 millió forint volt, összesen 74,3 millió forint értékben.

A Nemzeti Színház építésének bejelentésére megmozdult a külföldön élő magyarság is. A legnagyobb érdeklődés az USA-ban érezhető. Rendszerünkkel lojális befolyásos személyek az USA különböző nagyvárosaiban úgynevezett "Baráti Kör"-ök létrehozását tervezik, melyek részére musorokhoz kapcsolt gyűjtési akciókkal segítik a színház felépítését. Kimenetelét befolyásolja, hogy sikerül-e adókedvezményt szerezni az amerikai hatóságoktól azok számára, akik adakozni kívánnak. Ez a szokás Amerikában természetes ugyan, de külön, jogilag is keretbe foglalt kezdeményezésre lesz szükség, hogy ezt a kedvezményt alkalmazzák a mi esetünkre is! (ilyen esetekben az ottani gyakorlat szerint irodát kell létesíteni, ügyvédi megbízással kell akcióba lépni stb.)

Külföldön élő művészeink közül Victor Vasarely négy képét ajánlotta fel a Nemzeti Színház javára. Az eddigi árvereztetésből 202 eFt összeg átutalására került sor. Cziffra György magyarországi hangversenyének bevételéből 70 eFt-tal járult hozzá az építkezés költségeihez.

A külföldről érkező kisebb-nagyobb összegek átutalásával 1985. június 20-ig 7,6 millió forintnak megfelelő külföldi valuta érkezett a Színház javára. Összegszerűségében kiemelkedik L. M. B. 1.118 eFt, R. I. 250 eFt-nak megfelelő valuta adománya.

Számított a Védnökség külföldről érkező tárgyi adományokra is. Ennek elősegítésére - biztosítva ezen adományok vámmentességét - a Vám-és Pénzügyőrség a 7. számú Vámhivatali jelölte ki a külföldi adományok adminisztrációs ügyeinek intézésére. Ezen adományozási forma nem túl népszerű (ezidáig 1 db használt gépkocsi és 1 db olajfestmény gyarapította csak az adományok körét).

Hazai lakossági tárgyi adományozásra a Bizományi Áruház Vállalaton keresztül biztosítottunk lehetőséget. A Bizományi Áruház újonnan megnyílt Martinelli téri üzletét bocsátotta rendelkezésre, ahol a felajánlott tárgyak külön emblémával ellátva kerülnek eladásra.

A konkrét pénzbeli adományokon túlmenően a Nemzeti Színház javára jelentős társadalmi munka felajánlások is érkeztek. Ezek egy része valószínűleg nem lesz realizálható tekintettel arra, hogy túl általánosak (például egy brigád vállal a színház építkezésén bármilyen társadalmi munkát meghatározott időre,) más részüket várhatóan igénybe tudjuk venni. A felajánlott és hasznosítható munkák értéke több tízmillió forint értéket is elérhet. Ha ma még nem is teljesen felmérhető, de igen jelentősek azok a társadalmi munka felajánlások, amelyek a Színház építésének egy bizonyos szakaszában megvalósíthatók. Így például a gyulai Fa-és Fémáruipari Szövetkezet vállalta a Színház összes zsöllye székének elkészítését és beszerelését úgy, hogy térítésre csak a felhasznált anyag költsége kerülne. A Redőnygyártó Vállalat színpadi és díszítő függönyöket, ajtó-és falkárpitozást, padlószőnyeg készítmény munkákat vállalt, a Fővárosi Távutó Muvek a belső futási rendszer kivitelezését, a Fővárosi Csatornázási Muvek az épületen kívüli összes szenny-és csapadékvíz csatornát készítené el. Ezen felajánlásokról az Operatív Bizottság értesítette a terveket készítő KÖZTI-t, hogy már a tervezési munkaszakaszban tudjanak számolni ezekkel a lehetőségekkel.

Említésre méltók még azok a megmozdulások, amelyeket kisebb klubok, művelődési házak szerveznek, illetve a különböző gálaestek a Nemzeti Színház javára.

A Fővárosi Operett Színház gálamusoraiból 978 eFt-ot, a győri Kisfaludy Színház 115 eFt-ot, a Stúdió '83 gálamusorából 1.186 eFt-ot, a dunajvárosi Művelődési Központ hangversenyéből 25 eFt-ot, a Rock Színház 60 eFt-ot utalt át. Ezeknek nem annyira a pénzbeli értéke fontos, hanem a propaganda értéke, mely segít a gyűjtés szellemét folyamatosan erősíteni.

Tanulóifjúságunk is támogatja az új Nemzeti Színház ügyét. Különböző iskolai kulturális rendezvényekből, társadalmi munkákból, vagy hulladékgyűjtésből származó bevételt ajánlanak fel. Ezidáig az iskoláktól több mint két millió forint - az úttörő csapatoktól több mint 600 eFt érkezett.

Társadalmi munkájából kapott összegből, 140 eFt-tal támogatta a Színház építkezését a székesfehérvári 320. számú "Árpád" Ipari Szakmunkásképző Intézet, de 25 eFt-tal járult az építkezés költségeihez a székesfehérvári Vörösmarty Gimnázium, 25 eFt-tal a szekszárdi Bezerédi I. Kereskedelmi Szakközépiskola, 21eFt-tal is támogatta I. számú Általános Iskola VI/a. osztálya.

A gyűjtési akció eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy

- az egyéni adományok aránya nem éri el a 8 százalékot, tehát nem különösen népszerű forma. Ezt támasztják alá a szakszervezetek tapasztalatai is;

- az emlékbélyegek értékesítési módja sok ellenérzést váltott ki, de ebben a - sajnos nem mindig megalapozott kezdeti sajtó közlemények: továbbá a bélyeget forgalmazó aktivisták túlzott "ambíciója" is rontották a hangulatot. Mindazonáltal a bélyegek eladása várhatóan eredményesen zárul. Úgy tunik azonban, hogy a már kiadottakon túl, további bélyegek értékesítését nem célszerű kezdeményezni, hanem más eszközöket kell találni. (A szakszervezeti mozgalom elfogadhatóbbnak tartaná a kommunista muszakok szervezését. Az OTP minden évben szervezni fog rendkívüli lottó játékot is.)
- hasznosak és pozitív hatásúak az iskolák, kisebb muve1ődési házak, klubok által szervezett musoros rendezvények. Ezeket a formákat a későbbi években is folyamatosan - öntevékeny alapon - fenn lehet tartani.

A Védnökség megbízásából a gyűjtést szervező és gyakorlati teendőket ellátó Operatív Bizottság az elmúlt másfél év alatt elsősorban a különböző gyűjtési formák biztosítására és az agitációra törekedett. E munka során azt tapasztalta, hogy bár a nemzeti összefogást reprezentáló adakozás egyetértéssel találkozott, a Színház épülete (tervei) és a gyűjtés különféle módjai megosztották a közvéleményt és ez kifejeződik az eddig összegyűlt pénzüsszeg- előzetes becsléseinktől elmaradó - nagyságában is. Az ország, illetve az állampolgárok anyagi nehézségei, a gazdálkodás közösségi és egyéni problémái nagyrészt magyarázzák a tartózkodást, amely az adományozásban tapasztalható. A sokrétűen megnyilvánuló kezdeményezőkézség, az érdeklődés és a véleményalkotási, a hozzászólási "kedv" (ideértve a kritikai észrevételeket is) együttesen azt mutatják, hogy valóban országos ügy lett a Színház felépítése.

MOL-M-KS-288f. 41. cs. 448. ő.e. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Agitációs és Propaganda Bizottság - 448. őrzési egység)

Javaslat a Politikai Bizottságnak

MSZMP KB TUDOMÁNYOS, KÖZOKTATÁSI	<u>Szigorúan bizalmas!</u>
ÉS KULTURÁLIS OSZTÁLY	Készült: 1 eredeti példában
	Tu/699
	Látta:

Javaslat a Politikai Bizottságnak

T. L., a washingtoni Jefferson Memorial Hospital magyar származású tulajdonosa washingtoni nagykövetségünknek bejelentette, hogy 100 ezer USA dollár összegű adományt ajánl fel az új Nemzeti Színház felépítésére, amennyiben a közönség által látogatott megfelelő helyen emléktábla elhelyezésére kerül sor a következő szöveggel: "A náciizmus áldozatául esett nemzeti színházi művészek és dolgozók emlékére - az amerikai magyar zsidóság képviselői."

Washingtoni nagykövetségünk tapasztalatai szerint T. L. lojalís magatartást tanúsít a Magyar Népköztársaság irányában; 1983-ban részt vett a külföldön élő magyar orvosok hazánkban megrendezett tudományos tanácskozásán, ahol az egyik szekció vezetését látta el.

Javasoljuk, hogy a Politikai Bizottság értsen egyet az amerikai magyar zsidóság képviselői által az új Nemzeti Színház felépítésére felajánlott adomány elfogadásával és vegye tudomásul, hogy az adományozás tényét a közönség által látogatott helyen emléktáblán öröklítik meg. Javasoljuk, a Politikai Bizottság egyúttal ajánlja a Nemzeti Színház felépítésére alakult Védnökségnek, hogy dolgozzon ki megfelelő tervet a társadalmi gyűjtési akció, a jelentősebb hazai és külföldi adományozók nevének méltó megörökítésére az új Nemzeti Színház épületében.

A javaslattal egyetért a KB Külügyi Osztálya.

Budapest, 1984. június 11.

(Tétényi Pál)

MOL-M-KS-288f. 5.cs. 913. ő.e. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Politikai bizottság - 913. őrzési egység)

A Politikai Bizottság 1983. július 26-i határozata az új Nemzeti Színház felépítéséről

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA	<u>Szigorúan bizalmas!</u>
	H/233/1983.

A Politikai Bizottság 1983. július 26-i határozata az új Nemzeti Színház felépítéséről

I.

Az új Nemzeti Színház felépítése politikai, kultúrpolitikai szempontból indokolt. Számos jel mutatja, hogy a közvélemény, amely a régi épület lebontására hozott döntést tudomásul vette, azóta is nemcsak várja, hanem egyre erőteljesebben sürgeti az új Nemzeti Színház felépítését. Folyamatosan jelentkeznek párt- és társadalmi szerveinknél egyes személyek és csoportok, kollektívák (pl. általános iskolák, szocialista brigádok, a művészértelmiség tagjai, a művészeti szövetségek vezető testületei, a külföldi emigráció egyes körei), hogy felajánlják anyagi és technikai segítségüket. A legszélesebb rétegek körében él a tudat: népünk a nehezebb gazdasági körülmények között is hajlandó és képes egységét bizonyító közös összefogással, adakozással jelentős mértékben hozzájárulni a Nemzeti Színház felépítéséhez. Mivel 1987-ben lesz az első pesti magyar nyelvű színház megnyitásának 150. évfordulója, az elmúlt időszakban megszorodtak az új épület felépítését célzó spontán kezdeményezések, felajánlások, ami ismételten arról tanúskodik, hogy a társadalmi igény áldozatkézséggel párosul. Ez év januárjában a Magyar Írók Szövetsége, a Színházművészeti Szövetség és a Magyar Építőművészek Szövetsége közös levélben fordult Kádár János elvtárhoz az új színház megvalósítása lehetőségének ismételt megvizsgálása érdekében.

1983-ban sor került egy - az 1966-os díjnyertes pályaművön alapuló - korszerűbb fejlesztési cél tervezet elkészítésére. A mintegy 18.000 m² alapterületű épületkomplexum egy 1100 fős színpadtermet és egy 200 fős kistermet, továbbá kiegészítő egységeket foglal magába. Az épület építészetiileg reprezentatív megjelenésű, nemes (döntő mértékben hazai anyagokból) tervezett, az alapvető színházi funkcióra összpontosító, kivitelezésében mértéktartó, de kiemelkedő minőségű kell legyen. Az épület legalkalmasabb helyének a XIV. kerület Dózsa György út városligeti oldala bizonyult, a Gorkij fasor tengelyében. A létesítmény erkélye egyben az ünnepi felvonulások dísztribünjeként is szolgál. A beruházás becsült költsége prognosztizált áron: 2,4 milliárd forint, amely összeg a megvalósítás során feltehetően emelkedni fog. A tervezett ütem szerint 1983 végére elkészül a beruházási javaslat, majd 1984 elejére az alapozási terv, ami lehetővé teszi 1985 tavaszán az alapkö letételét.

II.

A Politikai Bizottság megerősíti a Nemzeti Színház felépítéséről szóló korábbi határozatait és időszerunek tartja a munkálatok megkezdését.

Az épület jellegére és helyére vonatkozó elképzeléseket irányadóként tudomásul veszi. Helyesli, hogy az alapkö letételére még a VI. ötéves terv folyamán kerüljön sor és az építkezés legkésőbb 1989-re fejeződjék be.

A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy a cél érdekében induljon széles körű országos társadalmi akció, amelynek keretében a felajánlások különféle formáira (pénzadományozástól a társadalmi munkáig) nyíljék lehetőség. Vállalatok és állami intézmények hivatalos anyagi forrásait e célra ne adományozzák.

A Politikai Bizottság helyesli, hogy az új Nemzeti Színház felépítésével kapcsolatos teendők összehangolására alakuljon védnökség.

A Politikai Bizottság felhívja a Minisztertanácsot, bizza meg a Muevelődési Minisztériumot, hogy mint a beruházás felügyeleti szerve fogja össze az új Nemzeti Színház felépítésével kapcsolatos feladatokat, koordinálja az akcióban érdekelt szervek, társadalmi szervezetek tevékenységét.

Záradék:

A határozatot kapják:

- Aczél György,
- Gáspár Sándor,
- Havasi Ferenc,
- Lázár György,
- Losonczi Pál,
- Maróthy László,
- Óvári Miklós,
- Sarlós István elvtársak, a Politikai Bizottság tagjai,
- Szurós Mátyás elvtárs, a Központi Bizottság titkára,
- a Központi Bizottság osztályvezetői,
- Faluvégi Lajos elvtárs, a Minisztertanács elnökhelyettese,
- az építési és városfejlesztési miniszter,
- a művelődési miniszter,
- a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtítkára, a KISZ Központi Bizottság első titkára,
- a Fővárosi Tanács elnöke,
- a Magyar Írók Szövetségének főtítkára,
- a Magyar Színházművészeti Szövetség főtítkára,
- a Magyar Építőművészek Szövetségének főtítkára, a Magyarok Világszövetsége főtítkára.

Az előterjesztés szerkesztett formában jelenjen meg a KB Agitációs és Propaganda Osztály Bizalmas Tájékoztatójában.

MOL-M-KS-228f. 5. cs. 887. öe. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - olitkai Bizottság - 887. őrzési egység)

Felhívás az Új Nemzeti Színház építésére

Az első Nemzeti Színházat a reformkor társadalma emelte, hogy a nemzeti újjászületést és a társadalmi haladást vállaló új eszmék harcosa, a nemzeti dráma és színjátszás, a magyar nyelv ápolásának messze sugárzó központja legyen. A színházművészet a kultúrát, a magyar dráma és előadás a nemzeti nyelv egyenrangúsító diadalát jelentette, az önéből emelt épület a nemzet intézményteremtő, cselekvő erejének bizonyítékát. 70 évig állt fenn a színház első épülete, melynek létrehozásához a korabeli magyar társadalom minden rétege tehetsége szerint járult hozzá pénzzel, ingyenes munkával.

Az első Nemzeti Színházat a reformkor társadalma emelte, hogy a nemzeti újjászületést és a társadalmi haladást vállaló új eszmék harcosa, a nemzeti dráma és színjátszás, a magyar nyelv ápolásának messze sugárzó központja legyen. A színházművészet a kultúrát, a magyar dráma és előadás a nemzeti nyelv egyenrangúsító diadalát jelentette, az önéből emelt épület a nemzet intézményteremtő, cselekvő erejének bizonyítékát. 70 évig állt fenn a színház első épülete, melynek létrehozásához a korabeli magyar társadalom minden rétege tehetsége szerint járult hozzá pénzzel, ingyenes munkával.

Legyen végleges és méltó otthona a fővárosunkban az ország első színházának!

Most, a megújuló és növekvő társadalmi igénytől is ösztönözve, ez ügy nemzeti jelentőségének tudatában született meg a döntés, hogy a mi államunk jelentős anyagi forrásokat biztosít az új színház felépítésére.

Az építésre kedvezőtlen gazdasági helyzetben, fokozott takarékoságot parancsoló nemzetközi és hazai feltételek között kerül sor. Talán ezért is párosult az új Nemzeti Színház felépítésének sürgetése úgyszólván minden alkalommal a személyes és kollektív áldozatvállalás felajánlásaival; s ha államunk kész is a terv valóra váltására, ezért is érezzük helyénvalónak a többmilliárdos beruházás terheinek megosztását.

Mégsem ezért - nem csak és nem elsősorban ezért hívunk fel mindenkit közadakozásra, hanem mert a Nemzeti Színház hajlékának felépítése hagyományaink szellemében ma is közügy. olyan vállalkozás, amelyben kinek-kinek közvetlen részvétele, önkéntes áldozatvállalása örökölt juss, amitől megfosztani senkit sem lehet. Egyszersmind szocialista társadalmunk nemzeti egységének, nép és állam összeforrottságának, a jövő iránti bizalomnak önkéntes megnyilatkozása.

A Magyar Színházművészeti Szövetség, a Magyar Írók Szövetsége, a Magyar Építőművészek Szövetsége, a Magyarok Világszövetsége, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa felhív mindenkit - társadalmi szerveket, intézményeket, egyesületeket, közösségeket, minden magyar állampolgárt; határainkon túl is mindenkit, akit származása, érzülete Magyarországhoz köt - hogy szándéka és tehetsége szerint felajánlott adományokkal, pénzzel, munkával, szolgáltatással közvetlenül járuljon hozzá a Nemzeti Színház új, méltó otthonának felépítéséhez.

Kelt 1983 szeptemberében, az Ember Tragédiája bemutatásának 100. évfordulóján.

MOL-M-KS-288f. 5.cs. 887. ö.e. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Politikai Bizottság - 887. őrzési egység)

Javaslat a Nemzeti Színház építését segítő társadalmi akció további feladataira

Az MSZMP KB Titkársága 1985. június 22-i ülésén megtárgyalta a Nemzeti Színház építését segítő társadalmi akció első két évének tapasztalatait. Értékelte az akció közvéleményre gyakorolt hatását, a gyűjtésben mutatkozó eredményeket, a módszereket.

A Titkárság tudomásul vette a jelentésben foglaltakat, felkérte a társadalmi szerveket, hogy nyújtsanak támogatást az akció folytatásához.

A Művelődési Minisztérium - a Titkárság határozatának megfelelően - áttekintette a gyűjtési formákat, konzultált a gyűjtéshez eddig segítséget adó párt és társadalmi szervek képviselőivel, illetve munkatársaival /MSZMP KB, SZOT, KISZ, HNF/ és ennek alapján az alábbiakat javasolja:

1. A gyűjtési akció további szervezésében, propagandájában messzemenően figyelembe kell venni, hogy a lakosságra és a munkahelyi kollektívákra a következő években is növekvő terhek hárulnak. A gyűjtés e körülmény figyelembevételével - szerény keretek között - folytatódik. Az eddig alkalmazott hazai kollektív gyűjtési formációk közül változatlanul fenn kívánjuk tartani:
 - o az emlékbélyeg formában szervezett adományozást (mintegy 60-80 millió Ft értékű bélyeg vár eladásra);
 - o a kulturális rendezvényeket, melyek nem elsősorban pénzbevétel, hanem a propaganda, a gyűjtési szellem fenntartása szempontjából fontosak;
 - o az évente szervezett rendkívüli lottójátékot.A SZOT elvi állásfoglalása szerint új formaként szóba jöhet kollektív munkafelajánlások pénzértékének befizetése is a Nemzeti Színház építési számla javára.

A SZOT gondoskodik arról, hogy a munkahelyi szakszervezeti szervek kellően tájékozottak legyenek a gyűjtés önkéntességéről és felhívja szervezeteinek figyelmét, hogy sajátosságaikhoz alkalmazkodó módon foglalkozzanak az anyagi felajánlásokkal és a kollektívák véleményével egyezően szervezzék a gyűjtés különböző formáit. Hasonlóan nyilatkozott a Hazafias Népfront is.

2. A Művelődési Minisztérium megszervezi, hogy az eddigi befizetéseket tanúsító és megköszönő emléklapok az adományozók megfelelő köréhez eljussanak és a közvélemény erről tájékoztatást kapjon.
3. A Külügyminisztérium, a Magyarok Világszövetsége, a Hazafias Népfront és a tömegtájékoztatási intézmények segítségével is ösztönzést lehet adni a külföldön élő magyarok adományozását elősegítő szervezeti formák és propaganda élenkítésére.

Budapest, 1985. november 25.

Drecin József
államtitkár

Tájékoztató a Politikai Bizottság részére az új Nemzeti Színház építésének előkészületeiről

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA	<u>SZIGORÚAN BIZALMAS!</u>
TUDOMÁNYOS, KÖZOKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS OSZTÁLY	Készült:2 példányban

Tu/768

Láta:

TÁJÉKOZTATÓ

a Politikai Bizottság részére
az új Nemzeti Színház építésének előkészületeiről

I.

A Politikai Bizottság 1963. december 10-i ülésén döntött a Nemzeti Színház Blaha Lujza téri ideiglenes játszási helyének lebontásáról és az új Nemzeti Színház felépítéséről. Az 1964-es helykijelölő, majd az 1965-ös nemzetközi építészeti pályázaton az ismert városligeti helyszínrre, az egyik díjnyertes, Hofer Miklós által tervezett színházépület megvalósítása mellett döntöttek. Többszöri halasztó hatályú állásfoglalás után 1983-ban a Politikai Bizottság megerősítette a színház felépítésére vonatkozó korábbi határozatait és támogatta a több szervezet által igényelt társadalmi akció meghirdetését. A döntést követően megalakult az új Nemzeti Színház védnöksége és konkrét ütemterv készült a beruházásra.

1984-ben bebizonyosodott, hogy ez az ütemterv tarthatatlan, s ezzel együtt a tervezett befejezési határidő /1989/ is kétségessé vált. Széleskörű viták indultak a sajtóban a helyszínválasztásról, az elfogadott tervek helyességéről. A társadalmi akció a kezdeti látványos eredmények után megtorpant, amihez a beruházás megkezdésének folyamatos csuszása és az említett viták kellette hangulat is hozzájárult. 1986 elejére a pénzügyi problémák elérték a 200 millió forintot, s ez az összeg a továbbiakban számottevően nem változott. 1987-ben minden tekintetben holtpontra jutott a Nemzeti Színház ügye, s ezzel egyértelművé vált, hogy újabb politikai döntésre van szükség.

II.

A Minisztertanács 1987. november 21-i ülésén a kialakult helyzetet mérlegelve elvetette a korábbi elképzelést: új helykijelölő pályázat kiírásáról intézkedett. A Minisztertanács döntése a társadalmi gyűjtési akció során befolyt pénzügyi összeg értékmegőrző befektetésére szólított fel, s egyben rendelkezett az eddigi kiadásokról az állami költségvetésből történő fedezéséről. A határozat kitért arra is, hogy a továbbiakban az előkészítő munkákkal kapcsolatban folyamatos és széleskörű nyilvánosságot kell biztosítani.

A Minisztertanács határozata értelmében Szinetár Miklós, a Magyar Televízió főrendezője kormánybiztosi kinevezést kapott, és újalakult az új Nemzeti Színház megvalósítását segítő Operatív Bizottság. Első intézkedéseként a bizottság pályázatot hirdetett a gyűjtés során összegyűlt összeg /kamataival együtt ekkor 265 millió Ft/ felhasználására. /A legkedvezőbb hitelfeltételeket az Országos Kereskedelmi és Hitelbank RT valamint a Magyar Hitelbank leányvállalata ajánlotta./ A bizottság megfogalmazta azokat az alapelveket is, amelyek a helykijelölő pályázat, illetve később a tervpályázat kiadásához szükségesek: olyan színházépület megépítése mellett foglalt állást, amely a művészet, a kultúra társadalmi jelentőségét már létével is reprezentálja, és alkalmas feltételeket teremt ahhoz, hogy a színház működésével a magyar nemzeti kultúrát őrizze és gyarapítsa, ugyanakkor biztosítja a világ jelentős művészeti értékeinek élő jelenlétét is. Új igényként fogalmazódott meg, hogy az épület és környezete töltse be társadalmi funkciót, kapcsolódjon hozzá közmuvelődési, idegenforgalmi, vendéglátóipara létesítmények, legyen a városközpont meghatározó része.

A Fővárosi Tanács e célok figyelembe vételével hirdette meg helykijelölő pályázatát. A pályázat újra a Nemzeti Színház ügyére irányította a figyelmet. A sajtónyilvánosság az elmúlt években szkeptikussá vált közhangulatot is megváltoztatta: a színház felépítésével rokonszenvező, várakozó álláspont erősödése volt tapasztalható. Ezt a változást a pályázatra érkezett munkák kiállítása iránt megnyilvánuló tömeges érdeklődés is jelezte. Pozitív politikai hatása volt az eredetileg megállapított helyszín és építészeti terv elvetésének is.

A helykijelölő pályázatra beérkezett tervek elbírálása jelenleg folyik. A helyszín figyelembevételével készülhet el a költségbecslés az építés anyagi vonatkozásairól. Az előkészítő munka következő szakasza az építészeti pályázat kiírása lesz 1989-ben, ezzel az építés a konkrét megvalósulás szakaszába érne. A jelenlegi elképzelések szerint az építkezés munkálatai 1990-ben kezdődhetnek el, és 1995-re fejezhető be.

Az átadás tervezett időpontja lehetővé tenné, hogy a Bécs-Budapest Világkiállítás megrendezése esetén az új Nemzeti Színház a rendezvények egyik fontos helyszíneként kapjon szerepet. Noha a sikeres helykijelölő és építészeti pályázat után a társadalmi gyűjtési akció valószínűleg újra megelénkül majd, az építés költségeit nagyobb részt mindenképpen az állami költségvetésből kellene fedezni.

Amennyiben a Minisztertanács a jelzett körülményeket mérlegelve határozatot hoz a helyszín kijelöléséről és ezzel az új Nemzeti Színház felépítésének a közeljövőben történő megkezdéséről, ez a döntés alkalmas lehet arra, hogy a Nemzeti Színház ügye a kedvezőtlen előzmények ellenére a társadalmi összefogás előmozdítója legyen, és tanúsítsa a kormányzat elkötelezettségét és felelősségét az értékek, hagyományok és a jövő hosszú távú perspektívái iránt. A költségvetési kiadások tervezésében bármely prioritás meghatározása számos ellenvéleményt válthat ki, így a Nemzeti Színház felépítésének költségvetési támogatása is kelthet vitákat a gazdasági nehézségekkel küzdő társadalmi csoportok körében.

A kormányzat határozott álláspontja és egyértelmű kötelezettségvállalása őszinte és jó tájékoztatás esetén azonban a közvélemény /elsősorban az értelmiség/ fontos köreit az új Nemzeti Színház ügyének támogatására ösztönözheti.

Javaslat

a Politikai Bizottság állásfoglalására

A Politikai Bizottság a tájékoztatást tudomásul veszi.

Ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy tuzzle napirendjére az új Nemzeti Színházzal kapcsolatos konkrét kérdéseket.

Budapest, 1988. október 31.

/Radics Katalin/

MOL-M-KS-288f. 5.cs. 1042.ő.e.(Magyar Országos Levéltár - MSZMP - Politikai Bizottság - 1042. őrzési egység)

Címkék:

[Széchenyi István](#) ^[3]

[Népszínház](#) ^[4]

[Magyar Rádió](#) ^[5]

[Nemzeti Színház](#) ^[6]

[Révai József](#) ^[7]

[Városliget](#) ^[8]

[MSZMP](#) ^[9]

[Minisztertanács](#) ^[10]

[metró](#) ^[11]

Kiadás: 1. évfolyam (2001) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/az_ostromtol_az_ujjaepites_otleteig.html

Hivatkozások

- [1] https://www.archivnet.hu/politika/az_ostromtol_az_ujjaepites_otleteig.html
- [2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D84
- [3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szechenyi-istvan>
- [4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nepszinhas>
- [5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-radio>
- [6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemzeti-szinhas>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/revai-jozsef>
- [8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/varosliget>
- [9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>
- [10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/minisztertanacs>
- [11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/metro>